

Historische
kring
Bemmel

Derde jaargang n° 1
Januari 1993

Historische Kring Bemmeler

Uitgave ten behoeve van de leden, jaargang 3 no 1.

Inhoudsopgave:

Een woord van de voorzitter	1
De kapel gesloopt	2
Publikaties over Bemmeler	5
Bericht uit het documentatiecentrum	6
Bezetting en bevrijding	7
De kalender-actie	8
Contributie 1993	9
Een kranteknipser (5)	10
Uut de ouwe deus (5) - St. Liduina	11
De Arend	12
In Bemmeler staat een huis (2): De Eschdoorn	14
Een dagje erop uit ...	16
Veldnameninventarisatie	20
Het Gelders Documentatie Centrum	22
"Alledaagse Dingen"	23
Colofon	24

Kopij volgende nummer:

Dit is de vijfde uitgave van de kring. Het voornemen bestaat het volgende nummer rond eind april te laten verschijnen. Kopij voor dat nummer is vanaf nu al welkom en kan bij de redactieleden of bij het secretariaat worden ingeleverd. Uiterste datum inleveren 10 april 1992.

Een woord van de voorzitter

Beste kringvrienden,

Het jaar 1992 eindigt, voor de Bemmelse gemeenschap een bewogen jaar. Ons dorpscentrum zal in het komende jaar een totaal ander aanzien krijgen. Zoals meestal lopen de meningen uiteen; wat de een mooi vindt, vindt de ander lelijk. Persoonlijk ben ik van mening dat het dorpseigene zoveel mogelijk moet blijven. Natuurlijk kun je nieuwe ontwikkelingen niet stuiten, maar al te rigoureuus te werk gaan ten aanzien van het eigene van ons dorp is jammer.

Wat de activiteiten in 1992 betreft, denk ik dat we kunnen terugzien op een goed kringjaar. We hebben een aantal geslaagde thema-avonden gehad, die uitstekend zijn bezocht. Er zijn onderzoeken gestart naar boerderijen, perceelsnamen en de tabaksteelt. In het documentatiecentrum (dat verplaatst is naar Brugdijk) is de knipseldienst actief.

De sectie archeologie, die even stagnatie had, zal in het komend jaar onder leiding van Marc Kocken weer actief worden. Ook zijn we bezig met de verkoop van de laatste kalenders van Bommel, uitgebracht ten behoeve van het restauratiefonds van de toren van de Nederlands Hervormde kerk te Ressen. De actie is een enorm succes geworden. Er is veel werk verricht, en het resultaat mag er dan ook zijn. Iedereen die heeft bijgedragen aan dit succes, wil ik dan ook van harte bedanken. Eindigen wil ik, zoals gewoonlijk met een gedichtje.

Doen

*Als wij niet samen delen in de straat
dan zal de wereldvrede nimmer komen
omdat de vrede in onszelf ontstaat
in wat wij samen dóen en níet in wat wij dromen.*

Ik hoop dat wij in hetgeen we als kring sámen willen dóen, onze dromen kunnen verwezenlijken.

Allen prettige kerstdagen en een voorspoedig 1993.

Eef Arns, voorzitter.

De kapel gesloopt

Het kan niemand zijn ontgaan: de sloop van de kloosterkapel, die begon op woensdag, 9 december jl. Er waren slechts enkele dagen voor nodig om alle zichtbare sporen van de kapel uit te wissen.

Via de krant en de radio heeft men kunnen vernemen dat de sloop niet is gerealiseerd als resultaat van een harmonieuze besluitvorming. Integendeel, de beslissingen zijn strikt eenzijdig genomen door het gemeentebestuur. In een overrompelingssactie heeft het een ieder voor het blok gezet en geconfronteerd met het voldongen feit van een gesloopt bouwwerk.

Nu zullen wij als kringbestuur de laatste zijn om te ontkennen dat er een héel moeilijke situatie was ontstaan. Degene, die lange tijd als de koper gold, met, naar het scheen, ambitieuze plannen voor restauratie en exploitatie, haakte immers af. Maar dat kon natuurlijk niet betekenen dat de gemeente vervolgens zomaar tot de sloop mocht overgaan. In het bestemmingsplan waren daar uitdrukkelijke voorwaarden voor gesteld (aan die voorwaarden was in geen enkel opzicht voldaan), en het verlenen van een sloopvergunning dient langs correcte weg te geschieden. Dat is niet gebeurd, en dat is laakbaar, in dit geval heel in het bijzonder omdat dit verwijt de overheid geldt.

Het meest grievend hebben wij het gevonden dat het College van Burgemeester en Wethouders onze kring op geen enkele wijze heeft erkend als gesprekspartner, hoewel wij in deze kwestie een heel essentiële rol hebben gespeeld. Daar ligt

dan ook het zwaartepunt van onze bezwaren. Zo gaat een gemeentebestuur, dat respect heeft voor zichzelf en voor zijn omgeving, niet met anderen om!

Toen duidelijk was geworden welk spel was gespeeld, hebben wij ons als bestuur beraden op een passende reactie. Wij besloten tot het schrijven van een brief aan het College. Om onze leden zo volledig mogelijk te informeren drukken wij deze brief hieronder integraal af. De inhoud spreekt voor zichzelf.

Bemmel, 15 december 1992.

*Aan het College van Burgemeester en Wethouders
van de Gemeente Bemmel.*

Onderwerp: sloop kapel.

Geacht College,

Naar aanleiding van de sloop van de kapel in de afgelopen week heeft het bestuur van de Historische Kring Bemmel behoefte aan het geven van een reactie.

Zoals wij al eerder dezer dagen hebben laten blijken zijn wij ernstig teleurgesteld in de wijze waarop U in deze zaak hebt gehandeld. Terugkijkend op de gebeurtenissen van de afgelopen week, stellen wij vast dat onze grootste teleurstelling is gelegen in de wijze waarop onze Kring in deze zaak door Uw College is tegemoet getreden.

Wij lichten dat gaarne toe.

Op 8 december jl. kregen wij in de ochtend een telefonische uitnodiging voor "spoedoverleg op het gemeentehuis" diezelfde middag. Onze vraag, waarover het in dat overleg zou gaan, kon en mocht - aldus de betrokken ambtenaar - niet worden beantwoord. Toen daarmee onzerzijds geen genoegen werd genomen, vernamen wij van de Burgemeester dat het over de kapel zou gaan; een verdere toelichting bleef achterwege, want de rest zouden wij later op de dag wel horen.

Tijdens het bewuste gesprek die middag met de Burgemeester en de Gemeentesecretaris werd ons medegedeeld dat er problemen waren gerezen rond de kapel. De koper van het gebouw had zich teruggetrokken. Daarmee

was, aldus de mededeling van de Burgemeester, komen vast te staan dat het gebouw onverkoopbaar was. Voorts waren de kosten van herstel en het gebruiksklaar maken van het gebouw zodanig hoog (f 550.000,-) dat het voor de gemeente niet haalbaar was dat voor eigen rekening te nemen. Daarom restte slechts één mogelijkheid, nl. de sloop van de kapel. Uit veiligheidsoverwegingen mocht daarmee niet te lang worden gewacht; nog vóór de kerstdagen diende de sloop te zijn voltooid.

Dit vernemende, hebben wij onze teleurstelling over deze stand van zaken uitgesproken. Tersprake kwamen nog het bestemmingsplan en de daarin voorkomende voorschriften t.a.v. een feitelijke sloop en de daarbij in acht te nemen formaliteiten. Ook het veiligheidsaspect is kort besproken. In dat verband is onzerzijds opgemerkt dat de kapel al méér dan een jaar (dus ook met Kerstmis '91) leegstond en dat in al die tijd van incidenten m.b.t. de publieke veiligheid niet was gebleken. Daarmee werd het gesprek beëindigd.

Wij mochten er vanzelfsprekend van uitgaan dat er voor ons bestuur nog alle mogelijkheden zouden zijn om in deze kwestie een weloverwogen positie te kiezen, rekening houdende met alle facetten van de actuele situatie. Ook met het gegeven dat de kapel onverkoopbaar leek.

Verontwaardigd hebben wij de volgende dag - 9 december - moeten vaststellen dat Uw College anders had besloten. In strijd met het bestemmingsplan en in strijd met de voorschriften betr. de afgifte van een sloopvergunning hebt U het verloop van de gebeurtenissen vervolgens geforceerd en geheel naar Uw eigen hand gezet, daarmee anderen elke mogelijkheid ontnemend een standpunt bekend te maken.

Wij willen vooropstellen dat ook wij inzagen dat de situatie rond de kapel in een impasse terecht was gekomen, en dat - hoe dan ook - een uitweg moest worden gevonden.

U hebt echter het recht in eigen hand genomen en de mogelijkheid om, langs de weg van een redelijk en open overleg tot een gemeenschappelijk standpunt te komen, niet willen gebruiken. Een open en redelijk overleg, met redelijke mensen gevoerd, moet kunnen leiden tot redelijke resultaten. Zo niet, dan (en niet eerder) kan daarin een rechtvaardiging worden gevonden een andere weg te bewandelen.

Hier ligt voor ons de kern van de zaak. Na alles wat er de laatste jaren rond klooster en kapel is voorgevallen, waren wij als vereniging in deze zaak belanghebbende - en daarmee een gesprekspartner - van de eerste orde geworden. Die erkenning hebt U ons onthouden; U hebt ons niet serieus genomen. U hebt ons - voor de vorm - op het laatste moment nog naar het gemeentehuis gehaald, met bewuste onthouding van essentiële vóór-informatie. Wij vinden dit een stijl van handelen, een gemeentebestuur onwaardig. Wij tekenen daartegen dan ook bij deze een krachtig protest aan.

Gezien de nu ontstane situatie, is binnen ons bestuur de vraag aan de orde hoe wij nu als Kring verder gaan. Wij hebben een duidelijke voorkeur voor een goede verstandhouding met het gemeentebestuur. Door de gebeurtenissen van de afgelopen week is deze ernstig geschaad. Wanneer men het sterke gevoel heeft op zijn hoede te moeten zijn voor de ander in het contact met hem, leidt dat tot niets. Wij zouden dat bijzonder betreuen.

Wat onze taakopvatting als Historische Kring Bemmeler betreft, blijven wij ons ervoor inzetten de doelstellingen van onze vereniging te realiseren. Eén daarvan is: ".....ernaar te streven datgene te behouden, wat eigen is aan het dorp". Daarbij stellen wij met nadruk dat wij dat zullen trachten te doen met een open oog voor de mogelijkheden en beperkingen, die de realiteit ons biedt / oplegt.

Ons verenigingswerk zal ons in de naaste toekomst zeker opnieuw met U in contact brengen. Wij spreken de hoop uit dat wij alsdan op een respectvolle bejegening Uwerzijds mogen rekenen.

Namens de Historische Kring Bemmeler,

w.g. E.W. Arns, voorzitter

w.g. L. Reinink, secretaris

Een copie van deze brief verzonden wij aan:

- het College van Gedeputeerde Staten in de provincie Gelderland,
- de leden van de Raad der gemeente Bemmeler.

Wij houden u op de hoogte van eventuele verdere ontwikkelingen.

Leen Reinink, secretaris.

Publikaties over Bemmeler

In 1975 verscheen een fotografische herdruk van "Historische Schetsen van eenige Dorpen en Kasteelen in de Over-Betuwe" door P.A.M. Kehl. In ons blad van mei jl. berichtten wij u dat dit boek niet meer te koop zou zijn. Inmiddels is gebleken dat er bij onze plaatselijke V.V.V. nog exemplaren te verkrijgen zijn tegen een redelijke prijs; wij kunnen u de aanschaf dan ook aanbevelen.

Bericht uit het documentatiecentrum

Het documentatiecentrum van de Historische Kring is verhuisd van de Kinkelenburg naar Brugdijk.

Enkele weken geleden kregen we van de gemeente bericht dat men de kamer in de Kinkelenburg weer voor eigen gebruik nodig had. Wij werden verzocht te verhuizen naar de zolder van Brugdijk.

Na enige voorbereiding, zoals het opruimen van de zolder, het schoonmaken en sausen van muren en plafond, wat wij gelukkig niet zelf hoefden te doen, kon er op 24 november worden verhuisd.

Met hulp van enkele heren sjouwden wij al onze spullen naar het nieuwe onderkomen. Het was een heel karwei, want behalve ons archief en wat boeken, hebben we ook stapels en stapels oude kranten, die allemaal nog wachten om gelezen en geknipt te worden.

Het is wel een verschil: van een sfeervolle, vrij kleine kamer, naar een schone, lichte en heerlijk grote ruimte die onze nieuwe werkplek moet worden.

We zijn nu zover dat we alles weer een plaats gaan geven en het ons wat gezellig maken.

Met plezier en enthousiasme werken we elke dinsdagochtend van 10 tot 12 uur met 3 à 4 mensen aan het archief van de Historische Kring.

Maria Janssen.

Bezetting en bevrijding

In 1672 stak de Zonnekoning, Lodewijk XIV, in ons land met een leger van 120.000 man de Rijn over. Hij deed dat bij Lobith, zonder enige weerstand te ontmoeten. Voor Frankrijk was niettemin sprake van een gebeurtenis van betekenis, die fors bijdroeg aan de toch al niet geringe roem van de vorst. Hij had voor elkaar gekregen wat de grote Romeinse keizers vele eeuwen eerder niet hadden bereikt. De Franse bezetting eindigde in 1678 dank zij de vrede van Nijmegen. Zouden de Fransen ook door Bemmeler zijn getrokken? Het moet uit te zoeken zijn.

Rond 1800 vertoefden de Fransen weer in ons land. Op 16 december 1795 waren ze de bevroren grote rivieren over getrokken. Ze bleven tot 1813. Oudere inwoners van Bemmeler weten uit de overlevering misschien nog wel iets te vertellen over deze jongste Franse aanwezigheid. Ik heb in ieder geval wel eens een verhaaltje gehoord van iemand. Die had het van zijn opa. Het ging over Franse paarden die zich te goed deden aan de hooimijten van de boeren. Jarenlang is de bevrijding van de Fransen hier feestelijk herdacht. Honderd jaar bevrijding, in 1913, was ook in Bemmeler een feest. Bij toeval kreeg ik onlangs een foto onder ogen die naar zeggen daaraan herinnert. We weten inmiddels bijna niets meer van de Franse tijd en toch ligt die nog heel kort achter ons. Zouden er nog meer foto's zijn?

De herinneringen aan de Fransen zijn overschaduwd door de aanwezigheid van onze oosterburen. De mensen die momenteel zestig jaar en ouder zijn, hebben het allemaal bewust meegemaakt, maar niet altijd willen zij over hun ervaringen praten. Hoezeer de periode 1940-1945 nog leeft, bleek op onze kringbijeenkomst van november jl. Door ruim 80, meest oudere, belangstellenden werd deze bezocht. We hadden het vooral over de periode september 1944 - april 1945. Bemmeler lag in de frontlinie en zijn inwoners waren vrijwel geheel geëvacueerd. De flarden van informatie die mij, kind van na

de oorlog, zijn blijven hangen gaan over strenge voorschriften en over mensen die elkaar hielpen bij de voedselvoorziening en bij het herstel van beschadigde woningen. Maar ook over diefstallen, door soldaten vooral. Ook het water speelde een belangrijke rol. Bij Driel was de Rijndijk gebombardeerd, waardoor de Betuwe ten westen van de spoorlijn Arnhem-Nijmegen geheel onder water liep. Het vee kwam onze kant uit en verbleef bij duizenden enige tijd in Ressen om van daaruit over de Waalbrug naar Nijmegen te worden geleid. Tussen Elst en Bemmelen heeft het flink gespoekt. Van de boerderijen aan de Breedlersestraat bleef vrijwel niets meer over. Een groot gedeelte van de Bemmelse huizen was beschadigd. In Haalderen, dat ook in de frontlinie lag, was het nog veel erger.

Nu kunnen we het nog optekenen. Als we dat niet doen weten de mensen over vijftig jaar voor wat hun eigen omgeving betreft nauwelijks nog iets van de Duitse bezetting af. Na afloop van de kringbijeenkomst lag het eigenlijk al vast: wij moeten iets doen voor de viering van vijftig jaar bevrijding in Bemmelen. We hebben de tijd tot april 1995. Zou het een boekje kunnen worden? Met verhalen van mensen, dagboek-aantekeningen en foto's? Het moet te doen zijn. We beginnen er gewoon aan, met de overtuiging dat velen hun medewerking zullen verlenen. De sectie Geschiedenis gaat het organiseren. De eerste stappen worden gezet op een bijeenkomst in januari 1993.

Louis Dolmans.

De kalender-actie

De jaarkalender 1993, die wij als Historische Kring Bemmelen hebben uitgebracht, blijkt bij velen bijzonder in de smaak te zijn gevallen. De foto's, die wij in de kalender hebben opgenomen, de begeleidende teksten en de opmaak van het geheel hebben velen, leden en niet-leden, kennelijk aangesproken. Er zijn honderden exemplaren verkocht. En daar zijn wij buitengewoon blij mee; het was tenslotte de eerste keer dat wij zoiets deden en daarmee was het toch een beetje een avontuur!

Natuurlijk heeft het goede doel achter de actie, het steunen van het restauratiefonds van de N.H.-kerk in Ressen, ook velen aangespoord één of meer exemplaren te kopen, en ook dat is iets om blij om te zijn.

De precieze opbrengst is nog niet bekend; er resteren nog enkele kalenders, en ook die hopen we nog te kunnen verkopen. Maar los daarvan, willen wij het uiteindelijke bedrag niet bekend maken vóór de overdracht ervan aan het stichtingsbestuur. Wij werken aan de voorbereiding van een thema-bijeenkomst, die wij in het kerkje willen houden, vermoedelijk in de maand februari 1993. Hoogtepunt van die avond moet worden de bekendmaking en overhandiging van het bewuste geldbedrag. Over de datum en over het onderwerp van die avond wordt u natuurlijk nog geïnformeerd!

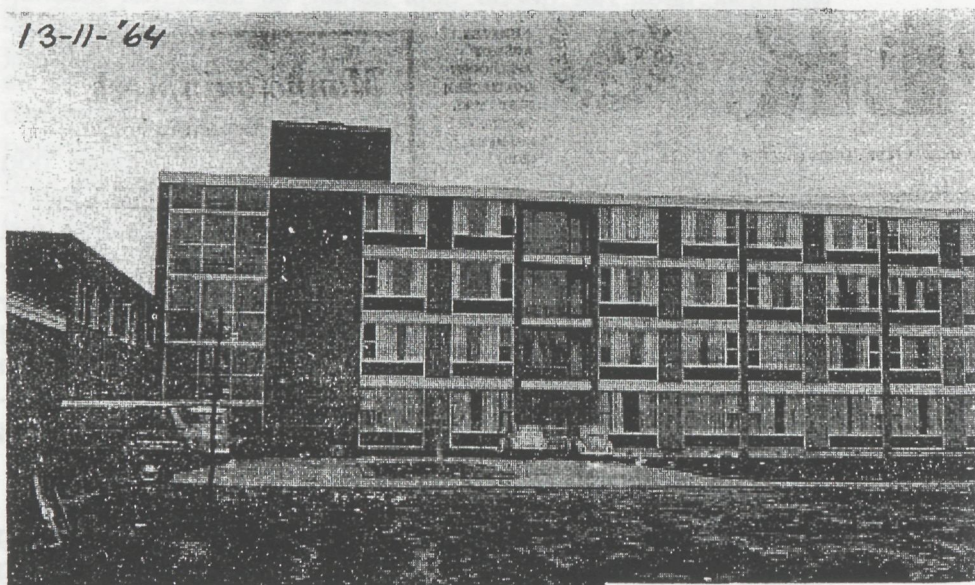
Zoals gezegd, op dit moment (midden december) zijn er nog enkele kalenders beschikbaar. Mocht u dus nog belangstelling hebben, zorg dan dat u er vlug bij bent. Het zijn echt de allerlaatste exemplaren. U kunt terecht bij ondergetekende.

Leen Reinink, secretaris, tel. 62429.

Contributie 1993

Naar verwachting zal het bestuur aan de ledenvergadering voorstellen de contributie voor 1993 te handhaven op het niveau van 1992, dus f 20,- voor het eerste lid uit een gezin en f 10,- voor elk volgend lid. Het zou een goed voornemen kunnen zijn uw contributie dit jaar eens lekker vroeg en zonder verdere oproep daartoe te betalen. U doet daarmee niet alleen uw penningmeester een plezier, maar scoort bovendien al erg snel uw eerste gerealiseerde goede voornemen voor 1993. Betaling kan geschieden op onze rekening bij de Rabobank 10.57.26.443 (giro van de bank 889425).

Gerard Sommers, penningmeester.

28 nov. BEMMEL opening van het bejaardencentrum

BEMMEL – Zaterdag 28 november a.s. heeft te Bemmelse de officiële opening plaats van het nieuwe bejaardencentrum St. Liduina. De bouw werd verricht door het Bemmelse aannemersbedrijf J. A. Verwey en Zn. naar ontwerp en tekeningen van het architectenbureau Th. J. van Gendt b.i. en T. H. Mühlstaff b.i. te Utrecht. Het prachtige gebouw telt in totaal 64 eenpersoonkamertjes en 8 tweepersoonkamers, waardoor een totale capaciteit van 80 personen wordt verkregen. Eventueel kan de capaciteit worden opgevoerd door gebruik te maken van de 4 logeerkamertjes. Bij het centrum behoren voorts nog een aantal bejaardenwoningen. Zowel het centrum als de woningen zijn reeds „uitgegeven“.

"Uut de ouwe deus"

Liduina.

Ien de ouwe deus ha'k ok nog 'n stukske over de op handen ziende opening van 't nije bejaordenhuus.

28 Jaor gelejen waren veul minse daor blij mee, want zo konden de ouwe van dagen, zoas bejaorden toen genoemd wieren, wer op hun eigen wonen.

't Was ok mooi, iedereen had een eigen kamer en goeie verzorging. mar nou, ien deze moderne tied, volduut 't niet mer.

De kamertjes zien vul te klein en uitbreiden kan hês niet, dus kum d'r wer 'n nij gebouw.

Daor vur mot ers wa' gesloopt worden. Mar da' geet prima, want daor zien we al aordig aon gewend ien Bemmél.

D'r kum nou 'n verpleeg-bejaordenhuus, mit aonleunwoningen.

As 't meezit, kan 't bejaordenhuus net de 30 jaor haolen, want ik he' gehurd, dat as de nijbouw klaor is, dit huus ok gesloopt wordt.

Maria Janssen.

De Arend

Op de volgende bladzijden is weer een tekening van de hand van Ton Bredie opgenomen. Dit keer is de keuze gevallen op "De Arend", voormalig veerhuis en herberg aan de Waaldijk. De tekening is gemaakt in 1972.

In Bemmeler staat een huis

De Eschdoorn

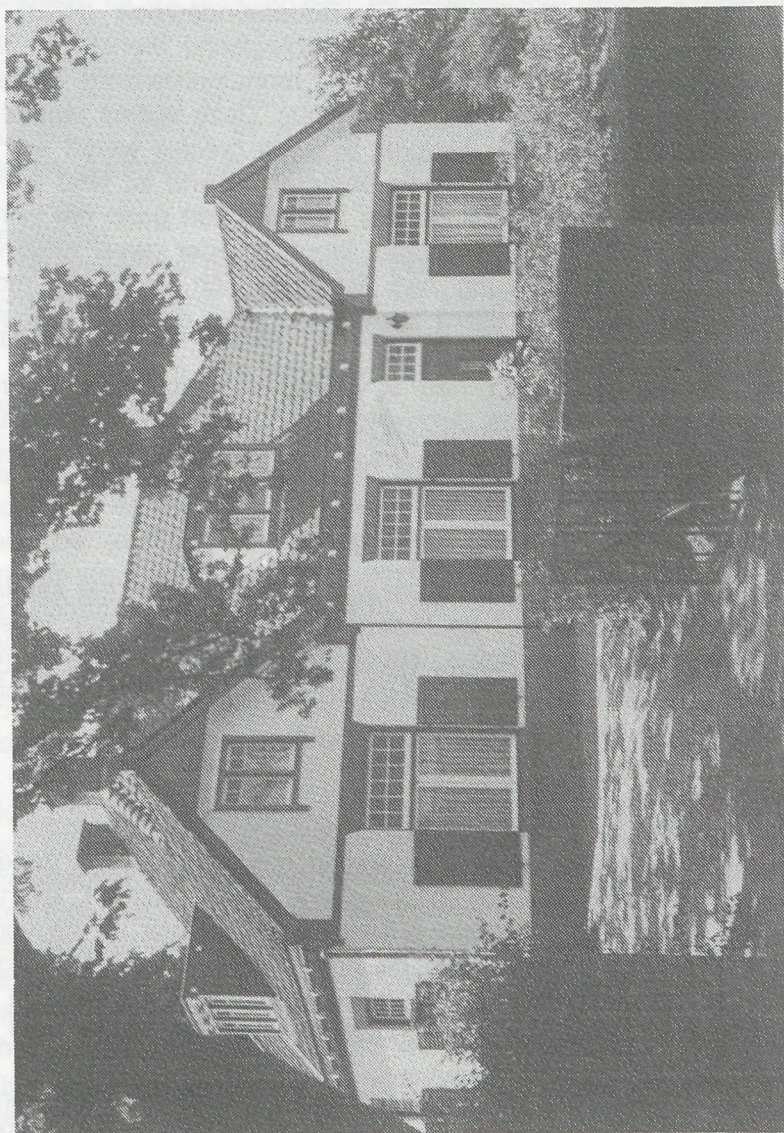
Een van de mooiste huizen van Bemmeler, de Eschdoorn. Het huis heeft iets wat niet helemaal van deze omgeving is. Je ziet er zo een spoorlijn langs lopen. Een prachtige entourage voor een western.

De Eschdoorn is gebouwd in 1912, aan het begin van de Ressensestraat, vroeger de hoofdweg naar Ressen. Het heette aanvankelijk "Oldhorst", later "Huis der steen" en kreeg de huidige naam in 1932, toen het de ambtswoning werd van burgemeester Herckenrath. Bij het huis hoort ook een bedienwoning, in dezelfde stijl. Het dak is heel bijzonder: een rondgaand schilddak met op elk van de vier nokhoeken een schoorsteen. Binnenin is er een lichtkap, die de centrale hal en de vide verlicht. Een ingewikkelde constructie, die het huis ook van binnen een aparte sfeer geeft. Een spannend huis, zoals ze niet meer gebouwd worden.

In 1939 kwam burgemeester van Elk er wonen. Gelukkig kwam het gebouw vrijwel ongeschonden de oorlog door. Een rijtje spijkers op zolder zou kunnen herinneren aan de aanwezigheid van Duitsers: een "kapstok" voor hun geweren kan het geweest zijn.

Tot 1956 was de Eschdoorn ambtswoning. In dat jaar ging het over naar de familie Oude Ophuis, die nog steeds de eigenaar is. De heer Oude Ophuis was directeur van de land- en tuinbouwschool in Bemmeler. Het gebouw is van buiten en van binnen uitstekend onderhouden. Het staat er prachtig en zal zonder twijfel nog lang zijn bijdrage leveren aan een mooi Bemmeler.

Louis Dolmans.

Een dagje erop uit ....

Enige tijd geleden heb ik een bezoek gebracht aan de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort; dit is de nationale archeologische dienst van Nederland. De ROB heeft drie taken: monumentenzorg, wetenschappelijk onderzoek en documentatie. Deze laatste taak was de aanleiding voor mijn bezoek. Ik wilde precies weten wat er bij de ROB over de gemeente Bemmelen bekend is. Nou is het niet zo dat iedereen daar zomaar naar toe kan gaan om in het archief te snuffelen. Het contact loopt in ieder geval altijd via de provinciaal-archeoloog aan wie men zich uitgebreid moet voorstellen en verder dient men een goede reden te hebben voor zo'n bezoek.

Die dag in Amersfoort heb ik de vondstmeldingsformulieren doorgespit en ook de Archeologische Kaart van Nederland bekeken. Mijn bevindingen zal ik hier nu kort samengevat presenteren.

Angeren

In Angeren zijn vrij veel fragmenten van vaatwerk (het servies) gevonden daterend uit de Romeinse tijd [ca. 0 - 400], vroege Middeleeuwen [ca. 500 - 1000] en late Middeleeuwen [ca. 1500]. Ook kralen van glaspasta en tufstenen bouwfragmenten zijn aan het licht gekomen.

Bemmelen

In Bemmelen zijn zeer veel vaatwerkfragmenten gevonden uit dezelfde periodes, maar ook enkele gave kogelurnen (vroege Middeleeuwen) en schalen. Glasfragmenten behoren, evenals delen van fibulae (Romeinse mantelspelden) ook tot de vondsten. Van groot belang zijn de ontdekkingen van de Tjongercultuur [ca. 10.000 v.Chr.] onder de huidige Rabobank en de aardewerkoven uit de midden IJzertijd [ca. 250 v.Chr.] op de Plak.

In de IJzertijd [ca. 550 - 0 v.Chr.] en de Romeinse tijd kende men in Bemmelen een relatief dichte bevolking. Ook in de Merovingische tijd [ca. 500 - 800] was Bemmelen van belang. Met

name de oude woongrond Ressen-Kerkenhof. Kenmerkend voor de bodem is, dat oudere rivierafzettingen veelal weggespoeld zijn door jongere activiteiten van het water. Daarom zijn vondsten uit de periode voor de IJzertijd ook relatief zeldzaam.

Doornenburg

In Doornenburg is een Romeinse munt (een "as" van keizer Domitianus uit ca. 81 n.Chr.) gevonden, evenals vrij veel aardewerk daterend uit de vroege- en late Middeleeuwen.

Haalderen

In Haalderen is geïmporteerd Romeins aardewerk gevonden. Verder zijn enkele kogelpotten en aardewerkfragmenten uit de late Middeleeuwen aan het licht gekomen.

Ressen-Doornik

In Ressen zijn ook vrij veel aardewerkfragmenten gevonden uit de late IJzertijd, Romeinse tijd, vroege- en late Middeleeuwen. Ook is er een fragment van een Romeinse munt, een "as", van rond het jaar 0 gevonden, alsook Romeinse bronsfragmenten en een deel van een glazen armband uit de late IJzertijd.

En natuurlijk staat nog steeds het kerkje overeind dat in de twaalfde eeuw is ontstaan.

In Doornik, waar recentelijk nog onderzoek is gepleegd, zijn vondsten uit de vroege - en late Middeleeuwen gedaan.

Tot zover dit beknopte overzicht.

Nog even wat anders. Onlangs is er een archeologische almanak verschenen getiteld "Wie, wat en waar in de Nederlandse archeologie", uitgegeven door het Archeologisch Informatie Centrum (AIC) in Leiden. Het boekje kost f 24,90 en is verkrijgbaar bij de boekhandel in Nijmegen. Het bevat een overzicht hoe de archeologie in Nederland is georganiseerd, waarbij ook de monumentenwet om de hoek komt kijken, daarover straks meer. Er wordt verteld welke instituten er zijn op gemeentelijk-, provinciaal- en rijksniveau die archeologisch onderzoek doen. Hoe het onderwijs is geregeld en hoe de landelijke amateur-archeologie werkt, komt ook aan bod. Verder

wordt er per stad aangegeven welke musea, stichtingen en verenigingen zich met archeologie bezig houden en welke tijdschriften er zoal zijn. Onlangs is er een nieuw Nederlands populair-wetenschappelijk archeologisch tijdschrift op de markt verschenen, "Scrabee" genaamd, vernoemd naar de vergoddelijkte Egyptische mestkever. Het blad verschijnt twee-maandelijks, kost f 7,95 en is verkrijgbaar bij het Provinciaal-archeologisch Museum Kam in Nijmegen.

Laat ik nog even terugkomen op de bestaande monumentenwet in Nederland. Belangrijke artikelen zijn:

Artikel 39:

1. Het is verboden opgravingen te doen zonder schriftelijke toestemming van de minister.
2. De vergunning kan worden verleend aan een rijksdienst, een instelling voor wetenschappelijk onderwijs of een gemeente.

Artikel 47:

1. Hij die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is, is verplicht hiervan binnen drie dagen aangifte te doen.
2. De aangifte dient te geschieden bij de burgemeester van de gemeente waar de vondst is gedaan, of, wanneer de vondst werd gedaan buiten het grondgebied van enige gemeente, bij de minister.
3. De burgemeester geeft van deze aangifte onverwijld kennis aan de directeur van de ROB.

Artikel 56:

Wie opzettelijk een beschermd monument beschadigt of vernielt, dan wel zonder toestemming afbreekt of wijzigt, een beschermd stadsgezicht sloopt, zonder vergunning een opgraving uitvoert (art. 39), een vondst waarvan men kan aannemen dat het een monument betreft niet aangeeft,...., begaat een misdrijf en kan worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of een geldboete.

Artikel 57:

Degene die dezelfde handelingen verricht als beschreven in artikel 56, maar daarbij geen boze opzet gebruikt, begaat een overtreding die kan worden gestraft met een half jaar gevangenisstraf of overeenkomstige geldboete.

Een vondst die niet is gedaan tijdens een opgraving en niet met de kennelijke bedoeling iets te vinden, dus veelal een

toevalsvondst, valt onder het burgerlijk recht. In het Nieuw Burgerlijk Wetboek wordt de regel gehandhaafd dat "schatten" gezamenlijk eigendom zijn van de eigenaar van de grond en de ontdekker. Ongeoorloofd "piepen" met de metaaldetector is dus strafbaar.

Wat buiten deze regelgeving zeer belangrijk is, is het feit dat een vondst **altijd** moet worden gemeld bij een plaatselijke archeoloog, historische/archeologische vereniging en bij de provinciaal-archeoloog zodat de (pre-)historie van Nederland weer verder in kaart kan worden gebracht. Men hoeft niet bang te zijn dat het gevonden materiaal direct in beslag zal worden genomen. Elk stukje van de "archeologische legpuzzel", die Nederland eigenlijk is, is ontzettend belangrijk.

Over legpuzzels gesproken: Pompeii (Italië) gelegen onder Napels, aan de voet van de vulkaan Vesuvius, is een puzzel voor beroepspuzzelaars (archeologen). De stad, die in het jaar 79 n.Chr. getroffen werd door de uitbarsting van de vulkaan en volledig onder as en puimsteen werd begraven, staat nu weer in de internationale belangstelling. In de Nieuwe Kerk in Amsterdam huist momenteel de tentoonstelling "Pompeii: terug naar de bedolven stad" (10 december t/m 12 april 1993). Openingstijden: dagelijks van 10 - 18 uur, evenals de kerstdagen, nieuwjaarsdag en de paasdagen, entree f 10,-. Een goede tip voor een dagje erop uit.

Tot slot nog het volgende: in de vorige aflevering van ons kringblad maakte ik melding van een sectiebijeenkomst (archeologie) in het najaar. Helaas heb ik door drukke werkzaamheden geen gelegenheid gehad deze te organiseren. Nu wil ik dan toch alvast een aankondiging doen voor een bijeenkomst voor onze sectie. Deze zal (onder voorbehoud) plaatsvinden op woensdag 3 februari 1993 om 20.00 uur. De agenda en de plaats van handeling zullen u te zijner tijd worden toegezonden.

Marc Kocken.

Veldnameninventarisatie

Beknopte adviezen aan de veldwerker.

Veldnameninventarisatie wordt omschreven als het verzamelen (optekenen, registreren) van nog in de volksmond levende veldnamen. Een persoon die zich bezig houdt met inventariseren van veldnamen is een veldwerker.

Wat is een veldnaam?

Letterlijk genomen de naam van een stuk grond (weiland, bouwland, bos, e.d.). In de praktijk van de veldwerker echter evenzeer de naam van een moeras, poel, sloot, beekje, weg, steen, boerderij, brug, soms zelfs van een afzonderlijke boom of struik. De veldwerker dient zich dan ook niet te beperken tot veldnamen in de meest letterlijke zin van het woord, maar ook de andere hierboven genoemde categorieën bij zijn inventarisatie te betrekken.

Hoe gaat zo'n inventarisatie in zijn werk? Wat is de taak van de veldwerker?

Het is de bedoeling dat de veldwerker, voorzien van een voor veldnamenregistratie geschikte kaart (kopie van kadasterkaart of kaart van bijvoorbeeld een cultuurtechnische dienst) de boer op gaat, dat wil zeggen, mensen opzoekt van wie verwacht mag worden dat zij veldnamen kennen (informanten) en de door hen genoemde veldnamen intekent op de meegebrachte kaart.

Gewoonlijk zal de veldwerker zich in eerste instantie tot de boeren in de omgeving wenden, maar ook andere mensen die in het dorp of de buurtschap thuis zijn (zoals bijvoorbeeld medewerkers van het polderdistrict) kunnen vaak van dienst zijn. Vergeet niet dat geschikte informanten (voormalige boeren) dikwijls te vinden zijn in bejaardentehuizen.

Vaak zal de veldwerker aldoende van de informanten zelf tips ontvangen waar hij nieuwe informanten kan vinden. Een goede methode is zoveel mogelijk boerderijen af te grazen, om zoveel mogelijk veldnamen te pakken te kunnen krijgen. Op boerderijen, die als vrijetijdswoning gebruikt worden, zal de veldwerker in de regel geen inlichtingen van de bewoners kunnen krijgen. Hij zal er in dat geval goed aan doen jacht te maken op de oude eigenaar/gebruiker die hij zo mogelijk nog op kan sporen. De namen, die de veldwerker van de informanten te horen krijgt, tekent hij "zoals hij ze hoort" op de betreffende plaats in op de kaart. Probeert u zo consequent mogelijk te zijn bij het spellen van de namen, zodat dezelfde klank steeds door dezelfde letters weergegeven wordt. Geef de informant wel even de tijd om aan het kaartbeeld te wennen en zich te oriënteren.

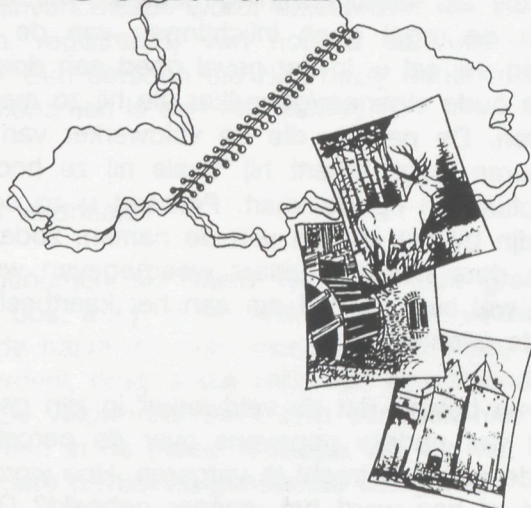
Het is ook van belang dat de veldwerker in zijn gesprek met de informant wat nadere gegevens over de percelen en de namen van de percelen tracht te vergaren. Hoe wordt het perceel gebruikt of hoe werd het vroeger gebruikt? Grondsoort, bodemgesteldheid, en dergelijke typerende kenmerken? Wat heeft de informant zelf voor een idee voor de reden tot naamgeving? De veldwerker zal dan ook schrift of blocnote bij zich moeten hebben om al deze gegevens te noteren. Verder noteert u naam, leeftijd, geboorteplaats, beroep en adres van iedere informant die u bezoekt.

Beste kringleden, spreekt deze aanpak voor het opzetten van een veldnameninventarisatie u aan, neem dan contact op met het kringbestuur, zodat we een groepje mensen kunnen vormen, die met deze vastlegging gaan beginnen.

(Gegevens ontleend aan: Veldnameninventarisatie - Gelders Oudheidkundig Contact)

Eef Arns, voorzitter.

Gelders Documentatie Centrum

Het Gelders Documentatie Centrum

"Het Gelders Documentatie Centrum is een informatiecentrum voor onderzoek en studie met betrekking tot de provincie Gelderland. Het Gelders Documentatie Centrum komt voort uit de Gelderland collectie van de Arnhemse bibliotheek. De basis van deze collectie werd in 1856 gelegd".

Met deze tekst begint een folder waarmee het Gelders Documentatie Centrum belangstellenden wil interesseren. Kennelijk zijn er nog vele liefhebbers niet op de hoogte van het feit dat in dit deel van de Bibliotheek Arnhem ruim 30.000 boeken, tijdschriften en andere materialen (brochures, rapporten, Ansichtkaarten en luchtfoto's) klaar liggen om bestudeerd te worden. Het betreft zowel eeuwenoude boeken over de geschiedenis van Gelderland, alsook informatie over actuele onderwerpen met betrekking tot Gelderland.

Met behulp van moderne middelen kan snel toegang tot de gewenste informatie worden verkregen. Ook is er deskundig personeel aanwezig om bezoekers zonnig van dienst te zijn. Het raadplegen van de collectie is kosteloos. Er zijn mogelijkheden om kopieën te maken. Alle materialen kunnen worden uitgeleend, uitgezonderd werken van vóór 1900, Gelderse geschriften en unica. U moet daarvoor wel als lezer bij de bibliotheek staan ingeschreven, of uw aanvraag laten lopen via onze plaatselijke bibliotheek.

Het Gelders Documentatie Centrum bevindt zich op de tweede verdieping van de centrale bibliotheek aan de Koningstraat 26 te Arnhem. De openingstijden zijn op maandag van 17-21 uur, op dinsdag tot en met vrijdag van 10-21 uur en op zaterdag van 10-16 uur.

Wij gaan de komende tijd zeker eens kijken wat ze daar over Bemmelen hebben. Misschien komen we u daar ook tegen?

Gerard Sommers.

"Alledaagse Dingen"

In het mei-nummer van dit jaar van ons kringblad heb ik de aandacht gevestigd op een nieuw tijdschrift over volkscultuur in Nederland, getiteld "Alledaagse Dingen". Het blad wordt uitgebracht door het Nederlands Centrum voor Volkscultuur in Utrecht. Het behandelt, aldus de ons toegezonden folder, het dagelijks leven in heden en verleden; het gaat over zaken en gebruiken, waar iedereen elke dag mee te maken heeft: "... van koek tot ondergoed en van gebruiken rond de geboorte tot sprookjes vertellen".

Destijds gold een abonnementsprijs van f 55,- per jaar. Deze prijs is verlaagd tot f 45,-. Men ontvangt daarvoor elk jaar 8 nummers. Geïnteresseerden kunnen zich met mij in verbinding stellen.

Leen Reinink, secretaris, tel. 62429.

Historische Kring Bemmell

Secretariaat: L. Reinink,
Sportlaan 2,
6681 CE Bemmell.

Bankrekening: Rabobank Bemmell 10.57.26.443
(giro van de bank 889425)

Samenstelling bestuur:

E.W.C. Arns (voorzitter)	Meerweg 1, 6681 BC Bemmell.	<u>Tel:</u> 61772
L. Reinink (secretaris)	Sportlaan 2, 6681 CE Bemmell.	62429
G.J. Sommers (penningmeester)	De Houtakker 1, 6681 CW Bemmell.	64933
L.J.F. Dolmans (geschiedenis)	De Pas 4, 6681 KC Bemmell.	63064
M.J.P. Janssen-v.Gelder (documentatie)	Dorpsstraat 8, 6681 BN Bemmell.	64349
Drs. M. Kocken (archeologie)	Dorpsstraat 36 B, 6681 BN Bemmell.	65341

Redactie:

De redactie voor deze uitgave werd gevormd door Eef Arns, Louis Dolmans, Maria Janssen, Marc Kocken, Leen Reinink en Gerard Sommers. Kopij en andere berichten voor de redactie kunnen worden ingeleverd bij de redactieleden.

Lidmaatschap Historische Kring Bemmell:

Deze uitgave wordt gratis verspreid onder de leden van de kring. Wilt u ook lid worden, of anderen lid maken: aanmelding kan plaatsvinden bij het secretariaat. De contributie bedraagt f 20,= per jaar; tweede en volgende gezinsleden betalen f 10,=.

De enige bank in uw omgeving die werkt voor uw omgeving.

Onze eigen Rabobank is een zelfstandige bank, die zelfstandig kan beslissen.

Over rente, over leningen, over aan te nemen personeel, ja, over praktisch alles.

Het belang van de plaatselijke leden (onze bank is een coöperatie) en cliënten staat hierbij voorop.

En niet een zo hoog mogelijke winst. Dat maakt een groot verschil met andere banken. Een groot verschil vooral in mentaliteit en betrokkenheid bij de plaatselijke gemeenschap.

Het verschil merk je al snel in het persoonlijke contact. Onze mensen zijn direct aanspreekbaar en kunnen snel beslissen.

Dat komt de relatie met leden en cliën-

ten alleen maar ten goede. We kennen onze klanten dan ook meestal goed.

En mensen die je goed kent, blijf je nu eenmaal langer steunen, ook als het eens wat minder met ze gaat.

Het verschil merk je ook in onze betrokkenheid bij tal van activiteiten in het bedrijfsleven, van verenigingen en op scholen.

Kortom, bij alles wat er om ons heen gebeurt. We weten wat er leeft en we helpen dan ook graag met adviezen, bemiddeling of faciliteiten. Ook als het niet om bankzaken gaat.

Door de band die we hebben met de plaatselijke gemeenschap vinden we dat een vanzelfsprekende zaak.

Rabobank

Rabobank. Aangenaam.

